

ВІДГУК

офіційного рецензента, докторки мистецтвознавства, професорки, завідувачки кафедри музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Зав'ялової Ольги Костянтинівни

на дисертаційне дослідження **Лі Чжи** на тему:

«Синтез музики і танцю в мистецтві другої половини ХХ –

початку ХХІ століття: виконавський аспект»,

поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

галузі знань 02 Культура і мистецтво

Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. Від часу виникнення музики і танцю взаємодіяли між собою протягом всього розвитку культури людства. Будучи самою органічною формою поєднання мистецтв, у кожний з етапів еволюції ці два види, залежно від художніх смаків, естетичних віянь та культурного попиту епохи, здобували різне жанрове й стильове вираження. Ще одним характерним чинником взаємодії музики і танцю було те, що вплив цих мистецтв одне на одного з часом посилювався. Загалом це підсилювало їх глибину і змістовність, і спонукало виконавців до яскравішого емоційного вияву та глибшого концептуального втілення закладеного у творах художнього змісту. Зазначені тенденції надавали широкі можливості для творчого пошуку та експериментів як у танці, так і в музиці.

Найсильнішого вираження відзначенні процеси набули в другій половині – на початку ХХІ століття, коли у танцювальних композиціях неодмінним стало уведення нових і унікальних форм та пластичних рішень, зумовлених часто незвичним музичним оформленням. Виходячи за межі традиційного виконання, такі композиції представляли собою новаторські перформанси, що ставали викликом можливого в мистецтві для глядацького сприйняття. Теоретичне осмислення цих процесів, обґрутування синтезу музики і танцю як мистецтвознавчої проблеми, спроба узагальнення досвіду практичної реалізації зазначених питань (виконавський аспект) у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття, здійснені у дослідженні Лі Чжи, і становлять актуальність даної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі музикознавства та культурології СумДПУ імені А. С. Макаренка згідно з науковою темою кафедри «Тенденції розвитку української культури і мистецтва минулого та сьогодення у контексті світової інтеграції» (державний реєстраційний номер 0121U107489). Тему дисертації затверджено та уточнено на засіданні вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 11 від 29 травня 2023 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна. У Вступі автором дисертації чітко визначені мета, завдання та наукова новизна, які розкриті і обґрунтовані у тексті і висновках дослідження. Основні положення роботи викладені повно і послідовно, ґрунтуючись на якісно і переконливо проведених аналітичних дослідах. Дисертаційне дослідження є логічним за структурою, грамотним, компетентним і завершеним. Результати отримані автором особисто. Отже, дисертація Лі Чжи є актуальною, оригінальною, самостійною науковою працею, що виконана на належному методологічному і теоретичному рівнях, містить обґрунтовані наукові положення, результати і висновки.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна полягає в тому, що у праці Лі Чжи вперше в українському музикознавстві досліджено, теоретично обґрунтовано та схарактеризовано синтез мистецтв як мистецтвознавчо-теоретичну проблему. Це зумовило необхідність розкриття сутнісного змісту основних понять, відобразити історіографію досліджуваної проблеми, розкрити історичні особливості еволюції синтезу мистецтв. Гранню, що збагатила зміст дисертації, стало висвітлення можливих шляхів синтезу музики і танцю з іншими видами мистецтв, а також огляд історичного розвитку та особливостей синтезу мистецтва у взаємодії музики і танцю. Як узагальнення практичних результатів у дослідженні було проаналізовано взаємозв'язок музики і танцю на прикладі балетних та оперних вистав та виявлено специфіку їх синтезу на сучасній сцені.

Особистим внеском здобувача стала *конкретизація* понять «синтез мистецтв у сфері музики» та «синтез мистецтв у сфері танцю», а також *уточнення особливостей синтезу мистецтв у виконавстві в сфері музики і танцю*. *Подальшого розвитку* в роботі здобули теоретичні уявлення про специфіку синтезу мистецтва музики і танцю на сучасній сцені. У науковий простір *уведено* маловідомі та раніше невідомі для вітчизняного наукового загалу іноземні джерела і художні твори з досліджуваної проблеми.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Основні результати дисертації висвітлено у 9 одноосібних публікаціях, зокрема: 3 статті у фахових виданнях України, 1 – міжнародному, 4 – апробаційного характеру, 1 – у інших виданнях.

У **Першому розділі** дисертації охарактеризовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження (підрозділ 1.1), розглянуто історіографію проблеми синтезу мистецтв у виконавстві в сфері взаємодії музики і танцю (підрозділ 1.2) та історичні особливості розвитку синтезу мистецтв (підрозділ 1.3). Ці питання було розкрито за допомогою термінологічного аналізу (зміст базових понять: «синтез», «мистецтво», «синтез мистецтв», «виконавство», «музика», «танець»); історико-генетичного, порівняльно-зіставного та ретроспективного аналізу (історичні особливості розвитку синтезу мистецтв від первісних часів до сьогодення) тощо.

Окремо хочеться відзначити внесок дисертанта у конкретизацію понять:

- *синтез мистецтв у сфері музики*, який автор розуміє як складний і безперервний процес, що передбачає глибоке розуміння музичної теорії, готовність експериментувати та досліджувати нові ідеї, а також прагнення до створення музики, та
- *синтез мистецтв у сфері танцю* – як особливе дійство, що досягається за рахунок гармонійного поєднання музики і руху при одночасному акцентуванні на динаміці звуку, музичному ритмі, а також пластиці людського тіла з метою створення неповторного танцювального сюжету, який розкриває образ та додає унікальності й художній цінності твору.

Увагу опонента привернув аналіз наукових джерел, систематизація яких дозволила структурувати історіографічну базу дослідження за чотири групи: 1) праці українських та іноземних учених, які розкривають теоретичні основи синтезу мистецтв; 2) роботи, в яких висвітлено проблеми поєднання синтезу мистецтв у просторових видах (образотворче мистецтво, архітектура, скульптура, дизайн); 3) розробки українських, американських та сербських науковців, сфокусовані на синтезі музики як у середині певного автономного мистецтва, так і з різними видами мистецтв; 4) досліди українських, американських та китайських вчених, що розглядають можливі шляхи синтезу мистецтв у сфері танцю. Грунтовний аналіз джерельної бази доводить, що проблема синтезу мистецтв музики і танцю у виконавському аспекті не була предметом вивчення вітчизняних та іноземних науковців. Таким чином, загальний стан її наукової розробленості залишається недостатнім і потребує подальшого вивчення.

Необхідно відзначити **матеріал дослідження**, який крім наукової літератури, присвяченої проблемі синтезу мистецтв, а саме музики і танцю, безпосередньо включає зразки художніх творів. Зокрема це всесвітньо відомі класичні балети та опери, вибір яких був зумовлений необхідністю здійснення цілісної характеристики особливостей взаємозв'язку музичного оформлення і танцюальної техніки, а також твори сучасних китайських композиторів, що демонструють не тільки високохудожній синтез музики і танцю, а й поєднання останнього із інноваційними технологіями.

Переконливим є також висновок з історичного огляду специфіки синтезу мистецтв стосовно того, що інтеграційні процеси початку ХХІ століття завдяки високим технологіям уможливили формування нових синтетичних арт-об'єктів. Погоджуємося з думкою дисертанта, що організація світло-звукових шоу, впровадження 3D та 4D-технологій, які нині активно застосовують у мистецьких проектах, забезпечує відтворення недосяжних раніше художніх ефектів.

У *Другому розділі* розкрито сутнісну характеристику синтезу музичного мистецтва (підрозділ 2.1), взаємозв'язок танцю із різними видами мистецтв

(підрозділ 2.2) та особливості синтезу мистецтва у взаємодії музики і танцю (підрозділ 2.3). Особливості синтезу музики із просторовими (архітектура, живопис), тимчасовими (література) та просторово-часовими (театр, кіно) видами мистецтв з'ясовуються шляхом застосування загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження.

Розглядаючи різні види синтезу мистецтв, дисертант наводить цікаві приклади поєднання музики та просторових видів мистецтва, результатом чого є створення мультимедійних інсталяцій або перформансів із використанням «живого» звуку, відеопроекцій та інтерактивних елементів. Все частіше основою для опер чи мюзиклів стають оригінальні музичні композиції, засновані на літературних творах. Поєднання музики з театром створює модель драматичної оповіді з музичним супроводом. Потужні емоційні враження викликає одночасне використання звуку та зображення (синтез музики і кіно).

Цікаві також спостереження дисертанта щодо синтезу танцю та архітектури як своєрідного взаємозв'язку між рухом і простором, де простір - це полотно для танцю; синтезу танцю та живопису, що полягає у створенні танцювальної постановки, натхненої певною картиною або творчістю художника. Аналізуючи різні форми цього синтезу, автор праці приходить до логічного висновку, що сьогодні, синтез танцю і живопису проявляється за допомогою мистецтва перформансу, коли танцівники рухаються перед полотном, а художники використовують різні техніки (створюючи абстрактні або репрезентативні зображення), що відображають їх рухи.

Не можна не погодитися, що синтез музики і танцю набуває нових форм і стилістики з появою модернізму в ХХ столітті. Адже сучасний танець виникає як реакція на канонізованість і формалізованість класичного балету. У цей час композитори почали створювали експериментальну та нетрадиційну музику, що згодом стала основою танцювальних постановок, у т. ч. перформансів. Тож у будь-якому випадку способи синтезу музики і танцю знаходяться у прямому зв'язку зі стилем і жанром композиції.

У Третьому розділі досліджено питання щодо балетного спектаклю як взірця синтезу музики і танцю (підрозділ 3.1), взаємодії музики і танцю на прикладі оперного мистецтва (підрозділ 3.2), специфіки втілення синтезу мистецтва музики і танцю на сучасній сцені (підрозділ 3.3).

На думку автора дисертації, найбільш яскраво синтез музики і танцю проявився в балетному мистецтві. Аналіз відомих класичних балетів («Жізель» А. Адана, «Баядерка», «Дон Кіхот» Л. Мінкуса, «Ромео та Джульєтта», «Попелюшка» та ін.) допоміг з'ясувати особливості та специфіку взаємозв'язку музики і танцю у цьому жанрі. Аналізуючи балетні твори з позиції синтезу мистецтв, автор наголошує, що потужну силу, яскравість та емоційність їм забезпечила тісна взаємодія музики і танцю шляхом поєднання різних стилів, включаючи класичну музику та народні мелодії, які чудово доповнюють образи балету («Жізель», «Дон Кіхот», «Баядерка»). Дисертант слушно зауважує, що ту чи іншу трактовку хореографії вистав, а отже, і різну взаємодію основних складових синтезу обумовлює своєрідність сюжетів, де можна підкреслити декоративний бік вистави чи психологічну канву дії.

Цікавою гранично дисертаційного дослідження є розгляд особливостей синтезу музики і танцю в оперних творах. Констатується, що в оперному мистецтві танець призначений доповнити музику і посилити загальне враження від вистави. Тому в опері танець має часто витончений характер, застосовуються невеликі рухи та своєрідні жести для передачі емоцій або підкреслення певного тексту. І хоча спів і музика є центральними компонентами опери, танець у ній, безумовно, є важливим елементом вистави.

Особливості синтезу музики і танцю в оперному мистецтві розглянуто на прикладі найвідоміших опер: «Весілля Фігаро», «Дон Жуан», «Чарівна флейта» В. А. Моцарта, «Ріголетто», «Травіата», «Аїда» Дж. Верді, «Кармен» Ж. Бізе, «Мадам Баттерфляй», «Турандот» Дж. Пуччині. В аналізі дисертант спостережливо виявляє специфіку взаємодії музики і танцю, характерну певному окремому твору. Це може бути створення відчуття руху, ритму та жартів

(інтеграція танцю в музиці) або емоційного і театрального впливу опери, чи підсилення певних аспектів сюжету тощо.

Розглядаючи особливості синтезу музики і танцю в сучасних китайських постановках, автор відзначає, що у деяких з них це переплітається з елементами візуального дизайну, ІТ-технологій і мультимедіа. Наголошується, що проекції, світлові ефекти та інші візуальні елементи можуть бути синхронізовані з музикою і танцем, щоб створити повне занурення в дійство і мультисенсорний простір.

Подана у відгуку характеристика дисертаційного дослідження Лі Чжи виявляє вибудованість структури роботи, логіку викладення та широту охоплення матеріалу, гарне володіння методологією дослідження, що свідчить про високу міру наукової обізнаності і підготовки автора. Це надає підстави для **загального висновку щодо відповідності роботи встановленим вимогам.**

Дисертація Лі Чжи «Синтез музики і танцю в мистецтві другої половини ХХ - початку ХХІ століття: виконавський аспект» є самостійним, завершеним науковим дослідженням з актуальною проблематикою, що має оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних завдань.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації містять наукову новизну, є сповна обґрунтованими й аргументованими, пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях (3 міжнародних та 1 всеукраїнська). Публікації автора відображують всі основні положення дисертаційного дослідження. Зміст і висновки дисертації відповідають визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішенні повною мірою, мету дослідження досягнуто.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лі Чжи відповідає спеціальності 025 Музичне мистецтво та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня

2019 року № 283), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Офіційний рецензент
докторка мистецтвознавства, професорка,
завідувачка кафедри музикознавства та
культурології Сумського державного
педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

Ольга ЗАВ'ЯЛОВА

